

DEN KOMPETENTE BORGER
GODE RÅD TIL FREMTIDENS SAMARBEJDE
MELLEM FOLKEOPLYSNING OG BIBLIOTEKER

Den kompetente borger – Gode råd til fremtidens samarbejde
mellem folkeoplysning og biblioteker

© Copyright Borgerservice og Biblioteker, Århus Kommune
Hovedbiblioteket, Århus
VUC Århus
Lærdansk Århus
FOF Århus
FO-Århus
Fritid og Samfund
Folkeoplysningssamvirket Århus

Udarbejdet af Louise Overgaard
på baggrund af rapporten *Den kompetente borger – Fremtidens
samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker*

Mere information om projektet
*Den kompetente borger – Fremtidens samarbejde mellem
folkeoplysning og biblioteker:*
www.denkompetenteborger.dk
eller kontakt projektleder Louise Overgaard,
mlog@aarhus.dk

Layout: ITK Design / Thomas Kallmoes Vestergaard
Tryk: Chronografisk as

Støttet af
Styrelsen for Bibliotek og Medier
som projekt af overbygningskarakter

- 5 Projektet *Den kompetente borger*
- 6 Otte motivationsfaktorer for samarbejde mellem områderne
- 8 Otte råd om samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker
- 11 Fire forslag til samarbejdsmetoder
- 12 Oplagte snitflader mellem områderne
- 14 Flere nyttige materialer fra *Den kompetente borger*
- 14 Litteratur og links

PROJEKTET DEN KOMPETENTE BORGER

Projektet Den kompetente borger er et udviklingsprojekt, hvor Netværk for voksenundervisning i Århus og Borgerservice og Biblioteker har fokuseret på at innovere samarbejdsmulighederne mellem folkeoplysning og folkebiblioteker. Projektpartnerne ville sammen med andre centrale aktører skabe en model for, hvordan decentrale samarbejdskonstellationer i fremtiden kan imødekomme den enkelte borgers behov for kompetenceudvikling.

Projektet skulle dels kortlægge eksisterende samarbejds erfaringer samt afdække barrierer og udviklingsmuligheder, dels indsamle idéer til fremtidige samarbejder samt afprøve nye samarbejdskonstellationer. Projektet bestod overordnet af tre spor: et arbejde med at give input til policy-niveauet på begge områder, et research- og analysearbejde samt et dialogbaseret arbejde.

Projektet blev benævnt *Den kompetente borger – Fremtidens samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker*, fordi hovedformålet for et samarbejde mellem folkeoplysningen og bibliotekerne må være at skabe tilbud, som understøtter borgeren i at være og vedblive med at være kompetent.

Projektet blev støttet af Styrelsen for Bibliotek og Medier som udviklingsprojekt af overbygningskarakter. Det blev realiseret i et samarbejde mellem FO Århus, FOF Århus, VUC Århus, Lærdansk Århus, Folkeoplysnings-

virket Århus, Fritid og Samfund samt Borgerservice og Biblioteker Århus.

Projektet har konkluderet, at der er muligheder og potentialer i et samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker. Vi kan styrke vores organisationer, vi kan udbygge vores tilbud, vi kan sikre vores borgere større muligheder for uformel uddannelse, og vi kan blive vægtigere samfundsaktører, hvis samarbejdet mellem områderne udbygges.

Rundt i landet pågår på nuværende tidspunkt gode samarbejder, men der er også mange kommuner, hvor folkeoplysningen og bibliotekerne lever hvert deres liv. Det kan være fordi man ikke har fået en idé at samarbejde om eller fordi man ser hinanden som u hensigtsmæssige konkurrenter.

Projektet *Den kompetente borger – Fremtidens samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker* håber med denne pjece at give nogle motivationsgrunde for at samarbejde, men også at give råd om, hvordan man kan samarbejde. Pjecen er skrevet på baggrund af rapporten "Den kompetente borger – Fremtidens samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker". Rapporten identificerer drivkræfter og barrierer for samarbejde, giver eksempler på samarbejder og uddyber de råd, som fremgår af det følgende. Rapporten kan downloades fra: www.denkompetenteborger.dk.

OTTE MOTIVATIONSFAKTORER FOR SAMARBEJDE MELLEM OMRÅDERNE

Vi kan skabe gode tilbud, selvom vi er økonomisk pressede

Begge områder er økonomisk pressede, og alligevel stilles der høje krav til de services, som vi udbyder. Ved at samarbejde kan vi dele vores økonomiske midler og vores personaleressourcer og dermed fortsat have mulighed for at tilbyde vores borgere gode services, arrangementer etc.

Vi kan skabe en bredere vifte af tilbud

Ved at samarbejde kan vi dels koordinere vores arbejde, så vi sikrer, at vi ikke tilbyder det samme. Dels har vi mulighed for at supplere hinandens tilbud, og dels kan der være mulighed for at skabe tilbud, som områderne ikke havde råd til, hvis de skulle lave dem på egen hånd.

Vi kan skabe bedre tilbud, fordi vi har forskellige styrker og kompetencer

Områderne har hver deres spidskompetencer. Et samarbejde giver f.eks. mulighed for at kombinere dygtige undervisere med informationsspecialister. Aftenskolehold kan få kendskab til materialer, som er tilgængelige på biblioteket, og biblioteket kan gøre opmærksom på de aftenskoletilbud, som relaterer sig til det materiale, borgeren søger på biblioteket.

Vi kan fokusere målrettet på at understøtte den kompetente borger

Forskellige borgergrupper har forskellige behov. Ved at samle vores kræfter har vi større mulighed for at fokusere på specifikke målgrupper. Vi kan skabe tilbud til flere, og vi kan skabe helstøbte tilbud, hvor borgerne ved, hvor de skal gå hen for at lære mere.

Vi kan få en større markedsføringsplatform

En af områdernes største udfordringer er, at borgerne ikke kender vores tilbud. Vi er ikke tilstrækkeligt synlige i gadebilledet, og det er hyppigt kun de borgere, der leder efter os, som finder os. Ved at samarbejde om at synliggøre hinandens tilbud får vi mulighed for at være til stede på flere platforme og dermed mulighed for større synlighed.

Vi kan gøre os mere synlige f.eks. i forhold til det politiske niveau

Hverken folkeoplysningen eller bibliotekerne er i tvivl om deres samfundsmæssige betydning og vigtigheden af at fokusere på den uformelle læring. Men vi er små, når det drejer sig om at slå vores vigtighed fast på samfundsniveau. Ved at samarbejde har vi større mulighed for at synliggøre os lokalt og kan f.eks. vise, at vi kan understøtte væsentlige samfundsdebatter.

Vi kan styrke fokus på vigtigheden af voksen- og efteruddannelse og den uformelle uddannelse

Der er i Danmark et massivt fokus på den formelle uddannelse, og målet er, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Men der er mange borgere, som har vanskeligt ved at komme gennem det formelle uddannelsessystem. Samtidig er der en stor gruppe ældre borgere, der står uden for arbejdsmarkedet. Alle disse borgere har brug for uddannelse, og samfundet har brug for dem. Hvis folkeoplysningen og bibliotekerne samarbejder med andre aktører inden for voksen- og efteruddannelserne, kan vi dels skabe nye tilbud, men også synliggøre eksisterende tilbud i større omfang.

Vi kan skabe nye og anderledes læringsrum

For at skabe nye, spændende læringstilbud eller lærings-tilbud for borgergrupper, som vi traditionelt ikke har godt fat i, kan det være en fordel at samarbejde. At vi har forskellige kompetencer, forskellige ressourcer og forskellige måder at gøre ting på kan bevirke, at vi kan udvikle processer, der bliver til anderledes læringstilbud.

OTTE RÅD OM SAMARBEJDE MELLEM FOLKEOPLYSNING OG BIBLIOTEKER

Lær hinanden at kende

Når man kender hinandens områder og hinandens ledere og medarbejdere er det nemmere at se, hvordan man kan bruge hinanden til gensidig nytte. Det er hyppigt manglende kendskab og erfaring med samarbejde, der skaber fordomme. Det er f.eks. primært parter, som ikke samarbejder, der mener, at der er økonomiske barrierer for samarbejde mellem områderne.

Koordiner aktivitetsplaner

Det seneste år er der kommet opfordringer til, at områderne skal koordinere aktivitetsplaner. Dette kan sikre, at områderne ikke gentager hinandens tilbud men beriger hinandens tilbud. Det er f.eks. en idé, at bibliotekerne laver *snuse-kurser* eller appetitvækker-arrangementer, og at oplysningsforbundene laver dybdegående kurser og foredragsrækker. Således ses biblioteket ikke længere som en konkurrent men som en *indslusning* af borgere til folkeoplysningen.

Identificér fællesområder og egne områder

Der er en lang række fællesområder mellem områderne. Lad det være et incitament for at samarbejde og koordinere indsatsen. Bibliotekerne og forbundene har også forskellige kerneområder. Lad det være incitament for at udvikle synergier mellem tilbuddene og til at skabe tilbud, som man ikke kunne have udbudt alene.

Brug hinandens ressourcer og kompetencer

Bibliotekerne er offentlige rum. Bibliotekerne har ofte gode lokaler, de har gode kommunikationskanaler og har ofte, grundet den tætte kontakt med mange borgere, et godt kendskab til, hvad der er oppe i tiden. Forbundene har et korps af dygtige undervisere, de har gode kommunikationskanaler, og de er professionelle til at lægge arrangementsprogrammer. At sætte disse elementer sammen kan skabe nye dimensioner.

Identificer jeres fælles mål

I samarbejdet er det vigtigt, at områderne er enige om, hvad det fælles mål er. Derfor er det væsentligt at tale om, hvad områderne hver især vil opnå ved samarbejdet, og hvordan samarbejdet kan opfylde den enkelte institutions vision. Det kan f.eks. være hensigtsmæssigt at afklare, om samarbejdet er et forsøg på at udbygge driften eller om det er noget ekstra – det gør en forskel for, hvor meget man har i *klemme*, og om man ser muligheder for samarbejde på den lange bane.

Vær opmærksomme på hinandens årshjul

Alle har perioder med spidsbelastninger. Hvis områderne har spidsbelastninger på samme tid, skal der ikke planlægges samarbejde dér. Hvis spidsbelastningerne ligger på forskellige tidspunkter, vil et årshjul give klarhed over, hvem der kan *rykke* på hvilket tidspunkt (se f.eks. årshjul for Hovedbiblioteket i Værktøjskassen på www.denkompetenteborger.dk).

Italesæt barrierer ved samarbejde

Der kan være barrierer ved et samarbejde, og selvom man selvfølgelig ikke altid skal fokusere på problemerne, kan det være sundt for samarbejdet, at man ved, hvor problemstillingerne er. Man kommer nemt længere, hvis man er bevidste om konkurrenceproblematikker, kulturforskelle, udgangspunkter, dagsordener, forudsætninger og vilkår.

Skab ligeværdighed i samarbejdet

For at skabe et godt samarbejde, der kan fungere over tid, er det vigtigt, at samarbejdet indgås på lige fod. De implicerede parter skal alle have en oplevelse af, at alle bidrager på en eller anden måde. Det er f.eks. hensigtsmæssigt, at der er klarhed over, hvem der gør hvad hvornår, og at alle påtager sig en del af opgaverne.

FIRE FORSLAG TIL SAMARBEJDSMETODER

Skab møder både på leder- og medarbejderniveau

Det er vigtigt for samarbejdet, at der er god kontakt på lederniveau. Men det er meget sjældent lederne, der skal udføre samarbejdet i praksis. Samtidig er det ofte medarbejderne, der har fingrene så langt nede i det praktiske, at de får idéerne. Derfor er det vigtigt, at medarbejderne også kender hinanden i tilstrækkeligt omfang til, at de ved, hvordan de kan bruge hinanden, og hvor de skal ringe hen, hvis de har en idé. Derfor kan det være hensigtsmæssigt at arbejde systematisk med, at både ledere og medarbejdere fra områderne mødes.

Skab et videnspolitisk forum

For at sikre koordination mellem områderne og et politisk fokus på voksen- og efteruddannelse, kan det være en idé at skabe et forum, der bærer problemstillingen frem. Dette kunne være et videnspolitisk forum, som fokuserer på voksenuddannelse, kompetenceudviklingen hos borgere uden videregående uddannelse, borgere med særlige behov samt gruppen af ældre borgere uden for arbejdsmarkedet. Et videnspolitisk forum kan fungere som mødested for aktørerne inden for voksen- og efteruddannelse og det politiske niveau. Det kan være et idéforum og kan sikre informationsflow mellem relevante parter. Men samtidig kan det arbejde målrettet med at få voksen- og efteruddannelsen bragt på den politiske dagsorden f.eks. via en videnspolitik.

Skab kreative rum med nogen, der tænker anderledes

Ledere og medarbejdere fra folkeoplysningen og bibliotekerne tænker hyppigt meget ens. Det kan være et problem, når man skal få nye idéer og tænke andre alternativer. Vi kan derfor skabe kreative rum, hvor parter med forskellige kompetencer mødes og skaber fælles mål, så nye tanker kan opstå og udvikling finde sted. For folkeoplysningen og bibliotekerne kan det være hensigtsmæssigt at inddrage en tredje part i de kreative rum. Den tredje part kan måske se andre perspektiver og kan sætte områderne i forhold til deres respektive livsverdener. Kreative rum kan både fungere som et rum for service- og kompetenceudvikling, som metode til at skabe kendskab på tværs af områderne og som kompetenceløft for vores borgere.

Gør borgere kompetente og engagerede ved at inddrage dem

Borgerinddragelse er både værdifuldt for organisationer, når de skal udvikle services, og når de skal give borgerne en særlig historie om organisationen. Men borgerinddragelsesprocesser kan også i høj grad motivere borgere til at være aktive samfundsborgere. Ved at skabe rum for at borgerne høres og inddrages i specifikke processer, trænes de i at give deres mening til kende, og der signaleres, at der er behov for deres kompetencer. Borgerinddragelsesprocesser kan laves i forhold til alle typer borgere og på et utal af måder. I forhold til borgerne er det væsentlige at skabe respektfulde processer, der kan fungere som anderledes læringsrum.

OPLAGTE SNITFLADER MELLEM OMRÅDERNE

IT-undervisning

Både folkeoplysning og biblioteker har tradition for at udbyde IT-undervisning. Samtidig kan ses en stigning i forventningen til bibliotekernes deltagelse i højnelsen af danskernes generelle IT-kompetencer – tiltaget *Lær mere om IT* fra IT- og Telestyrelsen er eksempel herpå. Med en rivende teknologisk udvikling og et IT-barometer for 2009, som viser, at ca. 40% af befolkningen ikke eller knap kan anvende computer, er der et stort grundlag for at skabe mange og forskelligartede tilbud om IT-undervisning. Rapporten *Folkebiblioteket i vidensamfundet* opfordrer også til, at der på området IT-undervisning skabes samarbejde mellem områderne. Der kan laves traditionelle snusekurser og undervisningstilbud. Det kan også være mere uformelle læringstilbud, hvor biblioteksrummets åbne og tilgængelige karakter kan bruges aktivt, eller borgerinddragelse, hvor borgere underviser borgere.

Kulturelt mødested

I folkeoplysningen og på bibliotekerne er kulturarrangementer hyppigt foredrag. I forhold til foredrag kan et samarbejde bestå af en koordinering af foredrag, fælles reklame eller fælles planlægning og afholdelse af foredragene.

Men ved at samarbejde og udnytte hinandens kompetencer og ressourcer kan det kulturelle mødested tænkes bredere. Det kan være udstillinger, interaktive møder eller workshops. Det kan foregå i biblioteksrummet, byrummet eller på kulturinstitutioner. Det drejer sig om at skabe kul-

turelle mødesteder, hvor områderne udnytter hinandens styrker og forskellige indgange til borgerne.

Demokratisk mødested

Grundet områdernes formålsparagraffer er det nærliggende at samarbejde om at skabe fælles demokratiske mødesteder. Aftenskolerne er f.eks. forpligtet til at afsætte 10% af deres midler til debatskabende virksomhed.

At skabe et demokratisk mødested kan tænkes bredt. Det kan f.eks. være fælles kampagner i byen, arrangementer, konkurrencer eller udgivelser. Ved at samarbejde om at lave demokratiske mødesteder har man mulighed for at udvikle nye måder at afholde debatter på. Man har samtidig mulighed for at nå bredere ud, blive en del af byrummet og måske profilere sig som væsentlig samfundsaktør i forhold til det politiske niveau.

Fælles kommunikationsplatform

Både bibliotekerne og folkeoplysningen har en udfordring i at kommunikere deres tilbud. Informationsmængderne er så massive, at man enten skal skille sig ud fra mængden eller regne med, at folk ved, hvad de leder efter. Alternativt kan man forsøge at være synlig så mange steder som muligt.

Man kan arbejde med fælles kommunikation på mange niveauer og i forskelligt omfang. Det kan være fælles kampagner og hjemmesider eller koordination mellem hjemmesider. Det kan f.eks. dreje sig om fælles reklame for arrangementer eller fælles informationskærme opstillet på biblioteket, hos voksenuddannelserne og i byrummet.

Realkompetencer

Dansk Folkeoplysnings Samråd (DFS) har gjort realkompetence til et indsatsområde. De arbejder med, hvordan folkeoplysningen kan bidrage til, at borgerne kan sætte ord på de kompetencer, som de får ved at indgå i uformelle sammenhænge som familien, sportsklubben og i folkeoplysningens skoler og foreninger. Pointen er, at vi hver især kan meget mere end det, vi formelt lærer igennem vores uddannelser. Men også at det er værdifuldt, at man kan sætte ord på egne kompetencer, og at andre kan anerkende dem.

Mange borgere kender ikke muligheden for at få et realkompetencebevis. Et samarbejde mellem områderne kan bidrage til at øge kendskabet hertil. Men det fælles arbejde med kreative rum og borgerinddragelsesprocesser kan kombineres med, at de implicerede borgere får hjælp til at sætte ord på de kompetencer, som de har fået ved at deltage.

Læringsrum i biblioteket

Bibliotekerne anser sig selv for at være læringsrum. Der kan være flere grunde til, at det også er interessant for folkeoplysningen at se biblioteket som et læringsrum: Der kommer mange typer borgergrupper, biblioteksrummets åbne karakter giver mulighed for at lave anderledes undervisningstilbud, og biblioteket kan bidrage med deres spidskompetence: informationskompetence.

Der kunne indgås samarbejde om holdundervisning. Men også individuel vejledning og undervisning i udlånet kunne være udgangspunkt for et samarbejde, idet biblioteksrummet som læringsrum kan ses som muligheden for at perspektivere folkeoplysningens undervisning. Det kan være folkeoplysningens forlængede arm.

FLERE NYTTIGE MATERIALER FRA DEN KOMPETENTE BORGER

Rapporten *Den kompetente borger – Fremtidens samarbejde mellem folkeoplysning og biblioteker* er udgangspunkt for denne pjece. I rapporten er der uddybning af alle elementer fra denne pjece samt eksempler på eksisterende samarbejder. Rapporten kan downloades fra www.denkompetenteborger.dk

Filmen *Laboratorieforsøget – Et kreativt mødested mellem folkeoplysning, biblioteker og uddannelsesafsøgende* beskriver den prototype på et kreativt rum, som blev lavet

i regi af *Den kompetente borger*. Filmen kan ses på [you tube.com](http://www.youtube.com) og www.denkompetenteborger.dk

Værktøjskassen er en samling af redskaber, som kan bruges i arbejdet med at komme i gang eller videre med samarbejde mellem folkeoplysningen og bibliotekerne. Værktøjskassen består bl.a. af eksempler på samarbejdsaf-taler, årshjul m.m. Værktøjskassen findes på <http://www.denkompetenteborger.dk>

LITTERATUR OG LINKS

Anerkendelse af realkompetencer på VEU-området mv.:
Danmarks Evalueringsinstitut (2010): <http://www.eva.dk>

Biblioteksloven:

Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed, lov nr. 340 af 17. maj 2000 med de ændringer, der følger af lov nr. 1049 af 17. december 2002, lov nr. 430 af 6. juni 2005, lov nr. 431 af 6. juni 2005, lov nr. 563 af 24. juni 2005 og lov nr. 346 af 18. april 2007. <https://www.retsinformation.dk>

Folkebiblioteket i vidensamfundet:

Styrelsen for Bibliotek og Medier (2010):
<http://www.bibliotekogmedier.dk>

Folkeoplysningens samfundsmæssige betydning – rapport fra Folkeoplysningsudvalget:

Undervisningsministeriet (2010): <http://www.uvm.dk>

Folkeoplysningsloven:

Bekendtgørelse af lov om støtte til folkeoplysende voksen-undervisning, frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde og daghøjskoler samt om Folkeuniversitetet af 2004.
<https://www.retsinformation.dk>

IT-Barometer:

<http://borger.itst.dk/it-barometer>

IT-Formidler:

<http://www.it-formidler.dk/>

Realkompetencer:

<http://www.dfs.dk/realkompetence/realkompetence.aspx>

● ● ● DEN
● ● ● KOMPETENTE
● ● ● BORGER